

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

Перерви Петра Григоровича

на дисертаційну роботу

Черноіванової Ганни Степанівни

«Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

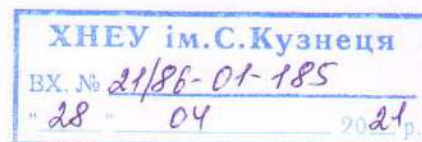
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності)

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Парадигма конкурентного розвитку в умовах становлення нової економіки передбачає зміну вектору від економічного зростання до збалансованої соціально-економічної динаміки. Національна економіка будь-якої країни орієнтована на закріплення своєї позиції в координатах економічного піднесення нової якості, що забезпечується відповідними тенденціями, в першу чергу, у сфері праці та соціально-трудових відносин. Праця як унікальний економічний ресурс трансформується від традиційного формату робочої сили до людського капіталу, знаходячи втілення в людях (як його носіях), здатних до продукування та застосування інновацій. Успішне функціонування підприємств в високоефективній та високоінтелектуальній економіці неможливе без інноваційної діяльності, якість якої залежить від формування і використання інноваційно спрямованого персоналу. Безумовно, що людський капітал є найважливішим ресурсом у забезпеченні інноваційної діяльності на підприємстві, генератором інноваційної праці й гарантом забезпечення конкурентоспроможності та ефективності розвитку економіки. Тож, ефективність управління людським капіталом сприяє не лише ефективному його нагромадженню, але й відтворенню шляхом стимулювання та розвитку інноваційної праці. Важливого значення у забезпеченні ефективної діяльності підприємства кваліфікованими кадрами набувають організаційно-економічні заходи з розробки та впровадження перевірки відповідності працівників виконуваній роботі та підтвердження професійних якостей, потрібних для ефективного здійснення підприємством інноваційної діяльності. Усе це свідчить про активізацію потреби комплексного дослідження організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві.

Тому розвиток теоретичних, науково-методологічних засад та методичних положень щодо організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці



підприємств, що є метою дослідження Черноіванової Г.С., має як наукове, так практичне значення.

Затребуваність тематики дослідження підтверджена її зв'язком з науково-дослідними роботами Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за темою «Консолідація обліково-аналітичної інформації в організації управління безпекою інноваційного розвитку великомасштабних економіко-виробничих систем: теорія та методологія» (номер державної реєстрації 0115U002375) та «Методичні засади гармонізації взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем» (номер державної реєстрації 0117U000428). Аналіз змісту дисертації дозволяє упевнено стверджувати, що її виконання дозволило зробити вагомий внесок у виконання дослідницьких робіт університету. Також затребуваність тематики дослідження здобувачки підтверджена її зв'язком з науково-дослідними роботами наукового журналу «Економіка і фінанси» (м. Дніпропетровськ) за темою «Підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм в умовах фінансово-економічної нестабільності» (ДР0114U006193) та тем Полтавської державної аграрної академії «Управління соціально-економічною системою в умовах національних і глобалізаційних викликів» (номер державної реєстрації № 0117U003102) (протокол №32 від 27.06.2017 року) та Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України «Макроекономічне планування та управління системою вищої освіти України: філософія і методологія» (номер державної реєстрації № 0117U002531) (протокол №2 від 23.06.2017 року),

Зміст дисертації та її завершеність

Мета, поставлена дисертанткою у роботі, полягає у науковому обґрунтуванні й розробленні теоретичних, методологічних та методичних положень щодо організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці підприємств.

У вступі обґрунтовано сутність і актуальність теми дисертації, сформульовано її мету та завдання, визначено методи дослідження, відображено наукову новизну, зазначено відомості про публікації, подано відомості про апробацію одержаних результатів дослідження.

У першому розділі «*Методологічні основи забезпечення інноваційної праці на підприємстві*» проведено порівняльний морфологічний аналіз категорій інтелектуальна, управлінська, творча та інноваційна праця; здобувачкою визначено сутність поняття «інноваційна праця» (с.80); встановлено основні відмінності інноваційної праці від таких категорій як «творча праця», «інтелектуальна праця» та «управлінська праця»; на основі проведеного аналізу економічної літератури з питань видів інноваційної праці запропоновано класифікація видів інноваційної праці за ознаками (с.82); сформовано

концептуально-методологічний підхід до організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці (с.85-102), який спирається на системний підхід та методологічним підґрунтям якого слугують положення сучасної теорії організації, гуманістичної концепції управління, та інноваційної парадигми; у процесі організаційно-економічного забезпечення розглянуто сутність та зміст категорії «організаційно-економічне забезпечення управління інноваційною працею» (с.92); визначено сутність таких дефініцій: «інноваційна складова підприємства» (с. 85) та «управління інноваціями» (с. 59).

У другому розділі *«Методологічний базис управління інноваційною працею»* визначено особливості розвитку інноваційної діяльності та інноваційної праці в сучасних умовах (с.106-134); визначено, що факторами оцінювання для аналізу макросередовища підприємств є глобальний інноваційний індекс та індикатори розвитку інноваційних підприємств, а для внутрішнього мікросередовища – індикатори розвитку підприємств та індикатори фінансування інноваційної активності підприємств (с.107); проаналізовано питому вагу інноваційної продукції в загальному її випуску на прикладі підприємств Харківського регіону (с.133); доведено, що організаційне забезпечення інноваційної праці на підприємстві є важливою передумовою підвищення спроможності підприємства до розвитку інноваційної сфери; надано трактування сутності категорії «організаційне забезпечення» (с. 140); обґрунтовано вибір організаційних структур інноваційно-орієнтованих підприємств з врахуванням стадій життєвого циклу та типів інновацій, які існують на підприємстві; визначено сприятливість структури до саме цих типів інновацій та обґрунтовано перелік якісних характеристик у відповідності видів інноваційної праці (с.143-171); запропоновано класифікація видів оргструктур за такими критеріями (с.146-148): гнучкості; рівню управління; по комбінуванню; по взаємодії між підрозділами підприємства; по взаємодії у середині та з середовищем; в залежності від типу та виду виробництва; по реакції організації на певний фактор оточення; по характеру зв'язків між елементами; по наявності переважаючого виду оргзв'язків; по втілюванню, реалізації та розповсюдженню інноваційних проектів; по цільовій установці, на основі чого узагальнено характеристики діючих оргструктур; сформовано науково-методичний підхід до управління організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві (с.154-171).

У третьому розділі *«Організаційно-економічні засади управління інноваційною працею»* розглянуто відмінності категорій «трудові нормативи» та «нормативи праці» із зазначенням особливостей інноваційної праці (с.176-181); встановлено, що інноваційні трудові операції діляться на: креативно-винахідницькі, креативно-управлінські, рутинні (с.193-194); запропоновано окремо виділяти методи мікроелементного нормування (MTM, MODAPTS, MSD, Work Factor, БСМ у модифікаціях) (с.191); за результатами проведених

аналітичних досліджень зроблено висновок, що для кожного типу робіт характерні свої методи нормування; в результаті аналізу застосованих методів нормування залежно від видів інноваційних трудових операцій встановлено, що для креативно-винахідницьких робіт доцільно використовувати експертний та аналітично-дослідницькі методи; для креативно-управлінських – сумарні та дослідно-статистичні; для рутинних – за нормативами, дослідно-статистичні, аналітичні-розрахункові, аналітично-дослідницькі (спостереження), математичної статистики (с.194); проведений аналіз ключових слів сутності категорії «організація праці» дозволив визначити, що основним підходом, який використовується є системний (с.198); визначено сутність категорії «організація інноваційної праці фахівців в галузі управління» (с.199); узагальнено підходи до розкриття сутності та змісту етапів інноваційного процесу (с.199-211); запропоновано класифікація стадій та етапів інноваційного процесу (с.205); проаналізовано моделі інноваційного процесу (с.203-204); обґрунтовано та запропоновано, що в сучасних умовах доцільно використовувати лінійну форму організації інноваційного процесу зі зворотним зв'язком (с.203-204); обґрунтовано підхід до організації інноваційного процесу в сучасних умовах: визначено його послідовність та встановлено особливості інноваційної праці на стадіях та етапах (197-210); складено матрицю вибору методів визначення трудомісткості у відповідності до окремих стадій та етапів інноваційного процесу, де зазначено методи визначення трудомісткості за класифікацією (с.226-227); на основі проведеного аналізу, запропоновано послідовність визначення трудомісткості при нормуванні інноваційної праці (с.225), яка включає до себе сім етапів (вибір об'єкта нормування; визначення чинників, які впливають на трудомісткість виконаних робіт; вибір виду інноваційних трудових операцій; вибір методу встановлення трудомісткості окремих робіт; вибір переліку інноваційних робіт; вибір виду нормативів трудомісткості) та обґрунтування відповідного методичного забезпечення для кожного з етапів; здобувачкою наведено приклад узагальнення методів нормування та визначення трудомісткості на машинобудівних підприємствах Харківського регіону (с.228-229); зроблено висновки щодо відсутності науково обґрунтованих норм для інноваційної праці та статистично встановлених нормативів її трудомісткості (с.227).

У четвертому розділі «Механізм організаційно-економічного забезпечення управління інноваційною працею на підприємстві» за результатами проведеного морфологічного аналізу та аналізу порівняння ключових слів дефініції «механізм організаційно-економічного забезпечення» уточнено сутність та зміст категорії «механізм» (с.234-238); на основі результатів дослідження сучасної концепції управління та сутності категорії «механізм», здобувачкою обґрунтовано механізм організаційно-економічного забезпечення інноваційною працею на підприємстві з визначенням складу його елементів, які згруповано до чотирьох

складових: організаційну, економічну, управлінську та забезпечуючу (с.241-246); на основі обґрунтування підходів до систематизації видів інформації та переліку інструментів та переліку інструментів інформаційного забезпечення управління інноваційної праці підприємства, уточнено сутність категорії «інформаційне забезпечення» та обґрунтовано підходи до систематизації видів інформації для її забезпечення (с.284-293); розроблено процедура формування механізму організаційно-економічного забезпечення управління інноваційною працею підприємства, в якому визначено сутність кожного з етапів, обґрунтовано зворотній зв'язок та наступні етапи: аналіз зовнішнього середовища; аналіз інноваційної складової підприємства; визначення цілей підприємства та формування його інноваційних складових в залежності від цілей підприємства та забезпечення управління інноваційною працею; оцінювання ефективності механізму за критеріями та критеріям відповідності встановленим нормам (с.251-285); визначено, що для оцінки ефективності інноваційної праці, як частини інноваційної сфери слід застосовувати комплексний підхід, який базується на застосуванні кількісних та якісних критеріїв (с.301).

У п'ятому розділі *«Розробка методичного інструментарію організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві»* розроблено підхід до вибору моделі інноваційного процесу на підприємстві: обґрунтовано форми організації інноваційного процесу, перелік факторів впливу та можливих моделей організації, запропоновано процедура вибору моделі (с.305-320); визначено категорія «інноваційна компетентність» (с.327); розроблено науково-методичний підхід щодо оцінювання інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління підприємств й організацій, що базується на побудові нової, складноструктурованої системи інноваційних компетентностей, факторами якої виступають фактор творчих інноваційних компетентностей, фактор комерціалізації, фактор управління впровадженням інновацій та фактор персональних якостей управлінця; складовими якого є: формування обґрунтованої складноструктурованої системи інноваційних компетентностей управлінців (уточнення змісту поняття «інноваційна компетентність»; формування факторів інноваційних компетентностей та їх складових) та побудова системи оцінювання інноваційних компетентностей фахівців (формування рейтингу оцінок інноваційних компетентностей та їх складових; визначення найбільш важливих інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління в розрізі видів інноваційної праці; побудова профілю, що займаються інноваційною працею) (с.321-339); використовуючи запропонований підхід до побудови профілю компетентностей фахівців, сформовано профілі за видами інноваційної праці для промислових підприємств Харківського регіону (с.358-364); запропоновано застосування результатів анкетування експертів, що представляли відповідне підприємство (с. 346-347,350-351); за допомогою

порівняння профілю компетентностей фахівців, побудованого для конкретного промислового підприємства з еталонним профілем відповідно до певного виду інноваційної праці виявлено слабкі місця в системі управління інноваційним персоналом підприємства та визначено пріоритетні напрямки розвитку інноваційних компетентностей фахівців на ньому (с.358-364).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації їх достовірність і наукова новизна

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату і основних публікацій здобувачки дає змогу виокремити головні наукові результати дослідження. Так, у дисертації вперше обґрунтовано послідовність вибору моделі організації інноваційного процесу на підприємстві (с.305-320); вперше розроблено науково-методичний підхід щодо оцінювання інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління (с. 340-364); вперше розроблено науково-методичні положення щодо управління інноваційною працею на підприємстві (с.154-171); вперше сформовано концептуальні положення щодо організаційно-економічних засад забезпечення інноваційної праці (с. 85-102); визначено сутність дефініції «організаційно-економічне забезпечення» (с.92); уточнено понятійно-категоріальний апарат організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві в частині трактування таких дефініцій: як «інноваційна праця» (с. 80-81), «інноваційна складова підприємства» (с.85), «інноваційна компетентність» (с. 327); «управління інноваціями» (с.59) та «організація інноваційної праці фахівців в галузі управління» (с. 199); удосконалено методологічний інструментарій оцінювання інноваційних компетентностей фахівців в галузі управління (с.321-339); визначено концептуальні положення щодо нормування та визначення трудомісткості інноваційної праці на підприємстві (с.211-229); визначено процедуру формування механізму організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві (с.251-270); удосконалено інструментарій оцінювання інноваційної діяльності та інноваційної праці підприємства, особливістю якого є наявність напрямів оцінювання: на міжнародному та національному рівні та на макrorівні (с.106-134); визначено послідовність інноваційного процесу на підприємстві та встановлено особливості інноваційної праці на стадіях та етапах (с.197-210).

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Виконане дослідження, свідчить про широку і глибоку обізнаність дисертантки з науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених, в яких досліджуються проблеми методологічних засад щодо організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці підприємств.

Авторка використала широкий арсенал сучасних методів дослідження: структурно-логічний аналіз, узагальнення, аналіз і синтез, групування та систематизування, аналіз ієрархій, емпіричного дослідження, анкетування, морфологічний, компаративний, експертний, матричний, статистичний, регресійний, економічний та математичний аналіз, метод формалізації, графічний. Кваліфіковане їх використання дозволило здобувачці зробити особистий внесок у розвиток теоретичних засад та науково-методичного й методологічного організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві, довести рекомендації та пропозиції до рівня їх практичного використання на підприємствах Харківського регіону.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю розроблених теоретичних, методологічних та методичних положень щодо впровадження організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки і рекомендації є логічними, достовірними та достатньо обґрунтованими. Аналіз дисертації засвідчив, що це забезпечується апробацією результатів дослідження на 13 міжнародних науково-практичних конференціях, публікацією 41 наукових праць, у тому числі – 1 одноосібної монографії, 4 розділу у колективній монографії, 23 статей – у наукових фахових виданнях України, серед яких 22 статей – у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз, 13 публікації за матеріалами конференцій (з яких 1 конференція в Scopus).

Отримані авторкою наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, фахівців, використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням у діяльність підприємств.

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Наукове значення результатів дисертаційного дослідження полягає у розробці теоретичних та методологічних положень організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві і висновків, які збагачують економічну науку з питань побудови системи управління.

Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх впровадженням та використанням на вітчизняних підприємствах, а саме: диференціація розрахунків трудомісткості за різними типами операцій; впровадження концептуальних засад визначення трудомісткості інноваційної праці; обґрунтування переліку методів нормування для кожного з видів

інноваційних трудових операцій; обґрунтування класифікацій методів нормування інноваційної праці; встановлення особливостей розрахунку трудомісткості інноваційної праці для кожної групи методів нормування; дослідження формування інноваційних компетентностей за видами інноваційної праці з використанням методу анкетування та побудування профілю інноваційних компетентностей підприємства та профілі фахівців, які займаються інноваційною працею; формування організаційно-економічного механізму; розробка науково-методичного підходу до оцінювання інноваційних компетентностей управлінських фахівців та побудування унікального профілю інноваційних компетентностей фахівця відповідної посади; поетапний вибір моделі організації інноваційного процесу, які впроваджено в діяльність: ДП «ЦКБ «Протон», АТ «Турбоатом» (довідка № 01-05 від 20.06.2018), ДП «Завод ім. В. О. Малишева» (довідка № 3063/гі від 05.07.2018), ТОВ «СЕМ-ЕМЗ» (довідка №02-10 від 20.09.2018), ТОВ «ЛОТ» (довідка №03/04 від 4.09.2020).

Результати дослідження впроваджені у навчальний процес ХНЕУ імені Семена Кузнеця під час викладання навчальних дисциплін «Інноваційний менеджмент» та «Управління персоналом» у процесі підготовки фахівців за спеціальності 073 «Менеджмент», а також під час написання кваліфікаційних робіт бакалаврів та магістрів (довідка № 18/86-23-175 від 26.07.2018).

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація та автореферат відповідають вимогам, встановленим Міністерством освіти і науки України.

Дисертацію викладено у науковому стилі, зрозумілою мовою, за змістом, обсягом і структурою вона відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Дисертація складається з анотацій, змісту, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 350 сторінок (14,58 авт. арк.).

Сформульовані у дисертації мета, об'єкт та предмет дослідження відповідають темі дисертаційної роботи. Всі поставлені завдання вирішені, мета досягнута. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації та в повній мірі розкриває отримані наукові результати. Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій роботи.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Наукові положення, висновки та здобутки Черноіванової Ганни Степанівни опубліковано у наукових працях, з відповідними посиланнями по тексту роботи. За темою дослідження опубліковано 41 наукових праць загальним обсягом 33,24

ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 32,24 ум.-друк. арк., серед яких: 1 одноосібна монографія; 4 розділу у колективній монографії; 23 публікації у наукових фахових виданнях; 22 статей – у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, та у наукових періодичних виданнях інших держав; 13 публікації апробаційного характеру.

В опублікованих працях здобувачки повно відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому достатній рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними.

1. В роботі бажано було б більш уваги приділити комплексу теорій та концепцій, в рамках яких здійснюється формування концептуально-методологічного підходу до організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці (с. 85-102);

2. На с. 15 автореферату авторка згадує, що в роботі уточнено сутність категорії «інформаційне забезпечення», проте в самому авторефераті, на жаль, отриманого визначення не наводить.

3. Послідовність вибору моделі організації інноваційного процесу (рис. 5.1, с.306) містить етап вибору форми організації інноваційного процесу, який пропонується здійснювати з-поміж лінійної та лінійної зі зворотнім зв'язком форм. Проте не зрозуміло, на основі яких критеріїв пропонується робити такий вибір.

4. В роботі на стор. 107 в рис. 2.1 визначені наступні рівні середовища: міжнародний, національний та мікрорівень, а в поясненні (опис факторів оцінювання) до рис. 2.1 вказується макросередовище та внутрішнє мікросередовище.

5. Доцільно було б в роботі провести аналіз глобального інноваційного індексу не лише в 2019 року, а й в 2020 році, оскільки пандемія значно змінила ситуація на міжнародному рівні (с.107-110).

Незважаючи на зазначені дискусійні моменти, вони не знижують теоретичної та практичної цінності представленої до захисту дисертації.

Загальний висновок

Дисертація Черноіванової Ганни Степанівни на тему «Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві» містить положення

та результати, які мають наукову новизну та у сукупності вирішують актуальну наукову проблему наукового обґрунтування й розроблення теоретичних і методологічних положень щодо організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці підприємств.

Дисертація є завершеною, самостійно виконаною на високому науково-теоретичному рівні кваліфікаційною науковою працею. Тема дисертації актуальна та відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Отримані наукові результати можуть бути охарактеризовані як такі, що здійснюють значний внесок у формування організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві. Зміст дисертації відповідає обраній темі дослідження. Висновки та наукові положення логічно аргументовані.

Результати дисертації Черноіванової Ганни Степанівни на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук не були використані при написанні дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора наук.

За актуальністю, змістом, науковим рівнем, обсягом отриманих результатів та практичним значенням дисертація на тему «Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці на підприємстві» відповідає вимогам МОН України, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук відповідно до пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ від 24.07.2013 № 567 (зі змінами і доповненнями), а її авторка – Черноіванова Ганна Степанівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту інноваційного
підприємництва та міжнародних економічних відносин,
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»




ПЕТРОВ ПЕТРОВИЧ ПЕРЕРВА
ЗАСВІДЧУЮ:
ВЧЕНОМ СЕКРЕТАР
НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
"ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ"

Заковоротний О.Ю.
28 09 20 21 р.